

निजी वन विकास निर्देशिका २०६८

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग

यो निर्देशिकाको छपाई कार्यमा सहयोग गर्ने अमेरिकी विकास नियोगको सहयोगबाट संचालित डब्लु डब्लु एफ नेपाल, हरियो वन कार्यक्रमलाई धन्यवाद ।

निजी वन विकास निर्देशिका २०६८

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग

वन तथा मू-संरक्षण मन्त्रालय

योजना तथा जनशक्ति महाशाखा

पत्र संख्या:-

चलानी योजना/२०६८/६९ नं. ८५९

प्राप्त पत्र संख्या र मिति:-

o/c

पत्रोत्तरमा पत्र संख्या र मिति उल्लेख हुन
अपेक्षित छ ।

सचिव	: ४२११५६७
वातावरण	: ४२११८९२
प्रशासन	: ४२११९२८
योजना	: ४२११९३६
अनुगमन	: ४२११७४२
वैदेशिक	: ४२११८६२
फ्याक्स	: ४२११८६८

EX: पो.ब.नं. : ३९८७

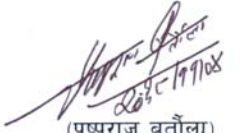
मिति : २०६८/११/०४
मिहद्वार, काठमाडौं

विषय : निजी वन विकास निर्देशिका, २०६८ स्वीकृत सम्बन्धमा ।

श्री वन विभाग

ववरमहल

प्रस्तुत विषयमा तहाँ विभागबाट पेश भएको "निजी वन विकास निर्देशिका, २०६८" नेपाल सरकार (माननीय मन्त्रीस्तर) को मिति २०६८/११/०२ को निर्णयानुसार स्वीकृत भएकोले कार्यान्वयनको लागि तहाँ पठाइएको व्यहोरा आदेशानुसार अनुरोध छ । -

(पुष्पराज बर्तौला)
स.योजना अधिकृत

विषयसूची

विषयसूचि	ड
प्रस्तावना	छ
प्रारम्भिक	१
परिच्छेद -१	
निजी वन दर्ता प्रकृया	२
परिच्छेद -२	
बिउ तथा विरुवाको माग संकलन, उत्पादन र वितरण	४
परिच्छेद -४	
वन सम्बन्धी काम गर्ने संघ/संस्था तथा व्यक्तिको आवद्धता	५
परिच्छेद -५	
निजी वन समुह र सहकारी गठन तथा दर्ता	६
परिच्छेद -६	
निजी वन व्यवस्थापन तथा प्राविधिक सहयोग	७
परिच्छेद -७	
प्राविधिक समिति	९
परिच्छेद -८	
सरोकारवाला तथा यिनीहरूको भूमिका	१०
परिच्छेद -९	
निजी वन पैदावारको कटानी, ढुवानी तथा ईजाजत सम्बन्धि व्यवस्था	१४
परिच्छेद -१०	
निजी वन पैदावारको अनियमित कटानी, निकासी तथा संरक्षण	१६
परिच्छेद -११	
वन पैदावारको चेक जाँच र दरपिठ	१७
परिच्छेद -१२	
बजार व्यवस्थापन तथा सूचना प्रवाह	१८
परिच्छेद -१३	
अनुगमनको व्यवस्था	१९
परिच्छेद -१४	
वातावरण तथा अनुसनधान सम्बन्धी व्यवस्था	२०
परिच्छेद -१५	
विविध	२१

अनुसुचीहरू

१. निजी वन दर्ताको लागि दिईने निवेदनको ढाँचा	२३
२. निजी वन दर्ता प्रमाण पत्रको ढाँचा	२४
३. निजी वनको लागि प्राथमिकता सूचीका प्रजातिहरू	२५
४. निजी वन कटानी ईजाजत-पत्रको ढाँचा	२६
५. निजी वनको काठ, दाउरा परिमाण तेरीज फारम	२७
६. निजी वनको वन पैदावार (काठ, दाउरा) निकासी ईजाजत पत्र	२८
७. जडिबुटी निकासी ईजाजत-पत्रको ढाँचा	२९
८. निजी वन समूह दर्ता निवेदनको ढाँचा	३०
९. निजी वन समूहको कार्ययोजनामा समावेश गर्नु पर्ने बुँदाहरू	३१
१०. निजी वन समूह दर्ता प्रमाण पत्रको ढाँचा	३२

प्रस्तावना

वन विभाग तथा सम्बद्ध सहयोगी कार्यक्रम/आयोजनाहरू मार्फत निजी वन विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन हुँदै आइरहेको मा यसका लागि मौजुदा नीतिगत व्यवस्था तथा प्रावधानहरूलाई अझ बढि स्पष्ट र सरल बनाई सर्वसाधारण जनताहरूको निजी वन प्रतिको आकर्षणमा बृद्धी गरी निजी वनको यथोचित विकासमा टेवा पुर्याउन आवश्यक देखिएको । वन विकास गुरु योजनाले इङ्गीत गरेको यो महत्वपूर्ण कार्यक्रम प्रति स्थानिय जनता, उद्यमी, संघसंस्था लगायतका सरोकारवालाहरूलाई आकर्षित गराई निजी वन विकास मार्फत समग्र आर्थिक विकास तथा जैविक विविधता एवं बातावरण संरक्षणमा टेवा पुर्याउन वन ऐन २०४९ र वन नियमावली २०५१ मा भएका प्रावधानलाई सरल र स्पष्ट पारी कार्यान्वयनमा एकरूपता ल्याई निजी वनको संरक्षण र विकास गर्न वन नियमावली २०५१ को नियम ६७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकार, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले यो निर्देशिका जारी गरेको छ ।

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- क) यस निर्देशिकाको नाम “निजी वन विकास निर्देशिका २०६८” रहेको छ ।
- ख) यो निर्देशिका नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा

- क) “निजी वन” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्ति वा संघ र संस्थाको हक पुग्ने निजी जग्गामा लगाई हुर्काएको वा संरक्षण गरिएको वन सम्भन्नु पर्दछ ।
- ख) “निजी वन रहेको ठाउँ” भन्नाले कुनै निजी वन रहेको गाउँ विकास समिति र नगरपालिकालाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- ग) “ऐन” भन्नाले वन ऐन, २०४९ लाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- घ) “नियम” भन्नाले वन नियमावली, २०५१ लाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- ङ) “निर्देशिका” भन्नाले “निजी वन विकास निर्देशिका २०६८” लाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- च) “प्रमाण पत्र” भन्नाले यस निर्देशिकाको अनुसूची २ अनुसारको ढाँचामा जिल्ला वन कार्यालयले प्रदान गरेको प्रमाण पत्र सम्भन्नु पर्दछ ।
- छ) “समूह” भन्नाले दफा ११(क) बमोजिम गठन भएको निजी वन समूहलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- ज) “संजाल” भन्नाले विभिन्न समूहहरू मिति गठन भएको निजी वन समूह संजाल सम्भन्नु पर्दछ ।

परिच्छेद - २

निजी वन दर्ता प्रकृया

३. निवेदन दिनुपर्ने

- क) निजी वन दर्ता गर्न चाहने जग्गा धनी (व्यक्ति वा संघ/संस्था)ले अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा निजी वन रहेको सम्बन्धित जिल्ला वन कार्यालय वा ईलाका वन कार्यालय वा रेन्ज पोष्ट समक्ष निवेदन दिनुपर्ने छ ।
- ख) निवेदनमा निजी वनको क्षेत्रफल, प्रजाति, रुखको उमेर, रुख संख्या र वृक्षारोपण क्षेत्र/संरक्षण गरिएको क्षेत्र आदि उल्लेख गर्नुपर्ने छ । जडिबुटी एवं गैहकाष्ठ वन पैदावारको हकमा समेत क्षेत्रफल सहितको विवरण खोली निवेदन दिनुपर्ने छ ।
- ग) निवेदनसाथ जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा, गत आर्थिक वर्षको मालपोत तिरेको रसिद र जग्गाको कित्ता नम्बर खुलेको नक्साको प्रतिलिपीहरु संलग्न गर्नुपर्ने छ ।
- घ) धितो राखेको जग्गामा रहेको निजी वन दर्ता गर्न धितो राखिएको कारणले मात्र कुनै असर पर्ने छैन ।
- ङ) निवेदन साथ संगलन हुनु पर्ने कागजातहरु नपुग भएमा निवेदकलाई निवेदन दर्ता गर्न ल्याएको समयमा नै जानकारी उपलब्ध गराउनु पर्ने छ ।

४. छानविन प्रकृया

- क) दर्ता भएको निवेदन उपर जिल्ला वन अधिकृतले आवश्यकता अनुसार अधिकारी खटाई छानविन प्रकृया शुरु गर्नु पर्दछ । छानविनको क्रममा आवश्यकता अनुसार जिल्लास्थित सरकारी कार्यालय तथा संघ/ संस्था, व्यक्तिसँग सहयोग लिन सक्ने छ ।
- ख) छानविन गर्दा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति/ नगरपालिकाका प्रतिनिधि र स्थानीय बासिन्दासँग सोध्ने, सरजमिन बुझ्ने तथा सम्बन्धित जग्गाको स्थलगत निरिक्षण समेत गर्नुपर्ने छ ।
- ग) सम्बन्धित अधिकारीले बढीमा ३० (तीस) दिनभित्र छानविन कार्य सम्पन्न गरी राय साथ जिल्ला वन अधिकृत समक्ष प्रतिवेदन बुझाउनुपर्ने छ ।
- घ) राष्ट्रिय वन, ऐलानी, पर्तिसँग जोडिएको निजी वन छानविन गर्दा छानविन गर्ने अधिकारीले अमिनका आवश्यकता ठानेमा जिल्ला वन कार्यालयले अमिनको व्यवस्था गरिदिनु पर्नेछ । त्यस्तो कार्यमा अमिन खटाउदा नापी शाखाले प्रचलित कानुन बमोजिम राजश्व माग गरेमा लाग्ने शुल्क सम्बन्धित निवेदकले व्यहोर्नु पर्ने छ ।
- ङ) छानविन पश्चात निजी वन दर्ता गर्न नमिल्ने देखिएमा सम्बन्धित निकायले निवेदकलाई कारण समेत खोली छानविन सकिएको मितिले ७ (सात) दिन भित्र जानकारी दिनुपर्ने छ ।
- च) यस दफाको उपदफा (ङ) बमोजिमको जानकारीमा निवेदकलाई चित्त नबुझेमा सम्बन्धित जिल्ला वन अधिकृत समक्ष उजुर गर्नसक्ने छ ।
- छ) यस दफाको उपदफा (च) बमोजिम परेको उजुरी उपर छानविन गरी उजुरी परेको मितिले १५ (पन्ध्र) दिनभित्र जिल्ला वन अधिकृतले आफ्नो निर्णय दिनुपर्ने छ । उक्त निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

५. दर्ता प्रमाणपत्र

जिल्ला वन कार्यालय वा मातहतका कार्यालयमा निवेदन दर्ता भई आवश्यक छानविन प्रकृया पुरा गरी प्रतिवेदन प्राप्त भएको सात दिनभित्र निजी वन दर्ता गरी जिल्ला वन कार्यालयले अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा निवेदकलाई प्रमाणपत्र दिनुपर्ने छ ।

६. निजी जग्गामा भएको गैरकाष्ठ उत्पादन हुने रुखहरू तथा जडिवुटी खेति

यस परिच्छेदमा अन्यत्र जेसुकै भनिएतापनि कुनै संस्था वा कृषकले आफ्नो निजी जग्गामा लगाईएका गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन हुने रुख वा जडिवुटी खेति दर्ता गर्न चाहेमा नजिकैको रेन्जपोष्ट वा ईलाका वन कार्यालयमा सम्भावित वार्षिक उत्पादनको जानकारी सहित निवेदन दिन सकिनेछन् । यसरी प्राप्त निवेदन उपर आवश्यक जांचबुझ गरी लगाईएका निजी वृक्ष वा जडिवुटी लगायतका अन्य वन पैदावारको अभिलेख सहित निशुल्क दर्ता गर्नुपर्ने छ । यस्ता निवेदकहरूले उत्पादन गर्ने रुख वा जडिवुटी खेतीबाट हुन सक्ने सम्भावित वार्षिक उत्पादनको विवरण रेन्जपोष्टरईलाका वन कार्यालयमा अद्यावधिक राखि जिल्ला वन कार्यालयमा जानकारी दिनुपर्ने छ ।

वीउ तथा विरुवाको माग संकलन, उत्पादन र वितरण

६. वीउ तथा विरुवाको माग संकलन

- क) निजी वन लगाउने व्यक्ति तथा संघसंस्थाले आफूलाई आवश्यक पर्ने विरुवाको जात, संख्या खुलाई रेन्ज पोष्ट वा ईलाका वन कार्यालय मार्फत जिल्ला वन कार्यालयमा निवेदन दिन सक्नेछन् ।
- ख) जिल्लाभित्र रहेका विभिन्न रेन्ज पोष्ट वा ईलाका वन कार्यालयहरूले निजी वनको विकासको लागि आवश्यक विरुवाको माग संकलन गरी जिल्ला वन कार्यालयलाई उपलब्ध गराउने छन् । यसको लागि रेन्जपोष्ट, ईलाका तथा जिल्ला वन कार्यालयले सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न सक्नेछ ।

७. वीउ तथा विरुवाको संकलन र उत्पादन

- क) निजी वनको लागि आवश्यक पर्ने वीउ, विरुवा कार्यालय आफैले वा निजी स्तरमा व्यक्ति तथा संघ, संस्था मार्फत समेत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- ख) विरुवा उत्पादनको लागि निजी नर्सरीहरूलाई प्रोत्साहन तथा प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- ग) विरुवा उत्पादन कार्यको लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग तथा विरुवाको उत्पादन र गुणस्तरको अनुगमनको जिम्मेवारी जिल्ला वन कार्यालयको हुनेछ ।
- घ) निजी वनको लागि अनुसूची ३ बमोजिमका प्रजातिहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

८. विरुवा वितरण

- क) जिल्ला वन अधिकृतले जिल्ला वन कार्यालय र मातहतका इलाका वन कार्यालय वा रेन्ज पोष्ट मार्फत विरुवाको वितरणको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- ख) जिल्ला वन कार्यालयसँग सम्झौता गरी निजीस्तरमा उत्पादन गरेका विरुवाको हकमा जिल्ला वन कार्यालयले सम्झौता अनुसार खरिद गरी वितरण गर्नेछ ।

वन सम्बन्धी काम गर्ने संघ/संस्था तथा व्यक्तिको आवद्धता

९. पहिचान तथा अभिलेखिकरण

- क) जिल्ला वन कार्यालयले प्रत्येक आर्थिक वर्षको सुरुमा सूचना जारी गरी जिल्लामा भएका वन सम्बन्धी काम गर्ने संघ, संस्था तथा व्यक्तिको रोष्टर खडा गर्ने निवेदन माग गर्न सक्नेछ ।
- ख) निवेदन पेश गर्ने संघ, संस्था तथा व्यक्तिहरूको सम्बन्धमा यस निर्देशिकाको दफा १६ बमोजिम गठन भएको प्राविधिक समितिले छानविन गरी सिफारिस गर्नेछ ।
- ग) जिल्लामा सहज रूपमा वन सम्बन्धि सेवा/परामर्श उपलब्ध गराउने प्रयोजनाको निमित्त उपदफा (ख) बमोजिमको सिफारिस अनुसार जिल्ला वन कार्यालयले लगत/रोष्टर खडा गरी सम्बन्धित संघ, संस्था तथा व्यक्तिलाई जानकारी दिनुपर्ने छ ।
- घ) जिल्ला वन कार्यालयमा आवद्ध भएका संघ, संस्था तथा व्यक्तिहरूले मात्र जिल्लामा वन सम्बन्धी कार्यक्रममा संलग्न हुने आधिकारीकता प्राप्त गर्ने छन् ।
- ङ) जिल्ला वन कार्यालयले यसरी आवद्ध भएका संघ/संस्था वा व्यक्तिलाई लक्षित गरी आवश्यकता अनुसार उपयोगी कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ ।

१०. सूची अद्यावधिक गर्नु पर्ने

जिल्ला वन कार्यालयले प्रत्येक वर्ष जिल्लामा खडा भएको रोष्टरलाई अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

निजी वन समूह र सरकारी गठन तथा दर्ता

११. निजी वन समूह गठन तथा दर्ता

- क) कम्तीमा ७ जना दर्ता भएका निजी वन धनी मिली एउटा निजी वन समूह गठन गर्न सक्नेछन् । त्यसरी गठन गरिएको निजी वन समूहले “निजी वन समूह” दर्ताका लागि अनुसूची ८ बमोजिमको ढाँचामा जिल्ला वन कार्यालयमा निवेदन दर्ता गर्न सक्नेछन् ।
- ख) निजी वन समूह दर्ता गर्न निवेदन दिँदा समूहको विधान तथा निजी वन समूहको कार्ययोजना समेत संलग्न गर्नुपर्नेछ । कार्ययोजना तयार गर्दा अनुसूची ९ मा उल्लेख गरिएको बुँदाहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।
- ग) निजी वन समूह गठन गर्न परेको निवेदन उपर जिल्ला वन कार्यालयले पन्ध्र दिनभित्र प्रतिवेदन पेश गर्ने गरी आफ्ना कर्मचारी मार्फत छानविन गराउन सक्नेछ ।
- घ) छानविन प्रतिवेदन प्राप्त भएको सात दिनभित्र जिल्ला वन कार्यालयले समूह दर्ता गरी अनुसूची १० बमोजिमको ढाँचामा निवेदकलाई प्रमाणपत्र दिनुपर्नेछ । दर्ता गर्न नमिल्ने भए आवश्यक कारण सहित निवेदकलाई सात दिनभित्र जानकारी गराउनु पर्दछ ।
- ङ) उपदफा (घ) बमोजिम जानकारी प्राप्त भई निवेदकलाई चित्त नबुझेमा जानकारी प्राप्त भएको १५ दिनभित्र सम्बन्धित क्षेत्रिय वन निर्देशक समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ ।
- च) दर्ता भएको समूहले पेश गरेको विधान तथा कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्नेछ ।
- छ) उजुरी प्राप्त भएको मितिले ३० (तिस) दिन भित्र क्षेत्रिय वन निर्देशकले छानविन गरी निर्णय दिनुपर्नेछ । उक्त निर्णय अन्तिम हुनेछ ।
- ज) विभिन्न समूहहरु मिली निजी वन समूह संजाल गठन गर्न सक्नेछन् । यस्तो संजाल (Network) लाई जिल्लास्तरमा जिल्ला वन कार्यालयले, क्षेत्रियस्तरमा क्षेत्रिय वन निर्देशनालयले र राष्ट्रियस्तरमा वन विभागले सूचिकृत गरिदिने छन् ।

१२. निजी वन सहकारी गठन तथा दर्ता

- क) निजी वन धनीहरु वा समूहहरु मिली सहकारी ऐन, नियम अनुसार सहकारी गठन तथा दर्ता गर्ने सक्ने छन् ।
- ख) सहकारी गठन तथा दर्ता हुनुभन्दा अगाडी निजी वन कार्ययोजना अनुसूची ९ मा उल्लेखित बुँदाहरुको आधारमा तयार भएको हुनु पर्नेछ ।
- ग) गठन गरिएको निजी वन सहकारीले सहकारी ऐन, नियम अनुसार कृयाकलाप गर्न पाउने छन् । तर यसको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला वन कार्यालयमा दिनु पर्नेछ ।

निजी वन व्यवस्थापन तथा प्राविधिक सहयोग

१३. निजी वन व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोगका क्षेत्रहरू

- क) निजी वन व्यवस्थापन तथा संवर्धन गर्ने कार्यको जिम्मेवारी निजी वन धनीको नै हुनेछ। तर यस सम्बन्धमा निजी वन धनीले आवश्यक प्राविधिक सहयोग माग गरेमा जिल्ला वन कार्यालय तथा अन्तर्गतका निकायले त्यस्तो सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। निजी वन धनीले यस सम्बन्धमा अन्य निजी, सरकारी, तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूबाट समेत प्राविधिक सहयोग लिन सक्नेछन्।
- ख) जिल्ला वन कार्यालयसँग आवद्ध भएका संघ, संस्था तथा व्यक्तिहरूले उपलब्ध गराएका वन सम्बन्धी प्राविधिक सहयोगको गुणस्तर नियन्त्रण कार्य दफा १६ बमोजिमको प्राविधिक समितिले गर्नेछ।
- ग) निजी वन व्यवस्थापनको लागि प्राविधिक सहयोगका क्षेत्रहरू निम्नानिसार रहने छन्।
- विउ/विजन/विरुवाको पहिचान, संकलन तथा उत्पादन
 - नर्सरी व्यवस्थापन
 - निजी वन स्थापना गर्ने क्षेत्र सर्भेक्षण तथा प्रजातिको पहिचान
 - निजी वन वृक्षारोपण, पुनस्रोपण गोडमेल तथा सम्बर्द्धन
 - रोग निदान
 - कृषि वन प्रणाली
 - निजी वनको रुख कटान तथा अन्य वन पैदावारको सदुपयोग
 - निजी वनको श्रोत सर्भेक्षण तथा मूल्यांकन
 - वन पैदावारको बजार पहिचान, व्यवस्थापन तथा मूल्याङ्कन
 - अन्य प्राविधिक सहयोग

१४. प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने निकाय

निजी वन विकासका लागि निम्न निकायले प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्ने छ।

क) जिल्लास्तर

- जिल्ला वन कार्यालय र अन्तर्गतका निकायहरू
- जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय
- जिल्ला वनस्पति कार्यालय
- वन सम्बन्धी कार्य गर्ने गैह्र-सरकारी संस्था
- वन सम्बन्धी कार्य गर्ने परियोजना र आयोजना
- वन प्राविधिकहरूको संस्था

- वन अनुसन्धान सम्बन्धी फिल्ड कार्यालय
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष कार्यालय
- वन उपभोक्ता समूहरसंजालहरु

ख) क्षेत्रिय तथा केन्द्रस्तर

- क्षेत्रिय वन निर्देशनालय
- क्षेत्रिय वन विउ केन्द्र
- वन विभाग
- वनस्पति विभाग
- वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभाग
- भू-तथा जलाधार संरक्षण विभाग
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
- वन सम्बन्धी कार्य गर्ने परियोजना र आयोजना
- वन संग सम्बन्धीत संजालहरु

१५. सहयोग र शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

- क) विरुवा उत्पादन गर्न आवश्यक पर्ने सामाग्री (पोलिथिन ब्याग, किटनाशक औषधी, औजार, विउ विजन आदि) जिल्ला वन कार्यालयले उपलब्ध गराउन सहयोग गर्न सक्नेछ ।
- ख) प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराए वापतको सेवा शुल्क तोक्न वा सम्बन्धित निकायमा सिफारिश गर्न तथा अन्य आवश्यक कुराहरुको व्यवस्था गर्न दफा १६ बमोजिम गठित प्राविधिक समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

प्राविधिक समिति

१६. प्राविधिक समिति

प्रत्येक जिल्लामा वन विकास सम्बन्धि काम गर्ने संघ संस्थाहरुको पहिचान तथा छानविन गर्न, आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराए वापतको सेवा शुल्क तोक्न साथै अन्य आवश्यक कुराहरुको व्यवस्था गर्न निम्न बमोजिमका सदस्यहरु रहने एक प्राविधिक समितिको गठन जिल्ला वन कार्यालयले गर्नेछ। उक्त समितिले आवश्यक ठानेमा नापी शाखाको प्राविधिक कर्मचारीको सहयोग माग गर्न सक्नेछ।

- क) जिल्ला वन कार्यालयको अधिकृत स्तरको वन प्राविधिक- अध्यक्ष
- ख) जिल्ला वन समन्वय समितिले तोकेका दुई जना सदस्य- सदस्य

सरोकारवाला तथा यिनीहरूको भूमिका

१७. सरोकारवाला

निजी वन विकास कार्यक्रममा संलग्न हुन सक्ने सरोकारवालाहरू निम्न बमोजिम रहने छन् र आवश्यकता अनुसार जिल्लास्तरमा जिल्ला वन कार्यालय, क्षेत्रीयस्तरमा क्षेत्रीय वन निर्देशनालय र केन्द्रीय स्तरमा वन विभागले थपघट गर्न सक्नेछ।

जिल्लास्तर

- जिल्ला वन कार्यालय र अन्तरगत निकायहरू
- जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय
- वन उपभोक्ता समूह/सहकारी
- निजी वन समूह/सहकारी/निजी नर्सरी
- जल उपभोक्ता समूह/समिति
- गाउँ विकास समिति/नगरपालिका
- जिल्ला विकास समिति
- संरक्षण विकास समूह
- जिल्ला वन समन्वय समिति
- जिल्ला प्रशासन कार्यालय
- मालपोत कार्यालय, नापी शाखा
- वन वातावरण सम्बन्धी परियोजना/आयोजना
- वन सम्बन्धी काम गर्ने गैर-सरकारी संस्था
- जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कृषि विकास बैंक
- जिल्ला पशु विकास कार्यालय
- महिला विकास कार्यालय
- जिल्ला सरकारी कार्यालय
- वन पैदावार व्यवसायी संघ
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष कार्यालयहरू
- जिल्ला वनस्पति कार्यालय
- निजी कृषीवन संजाल
- निजी नर्सरी संजाल

क्षेत्रीयस्तर

- क्षेत्रीय वन निर्देशनालय
- क्षेत्रीय वन विउ केन्द्र
- कृषि वन विउ सहकारी संस्था

केन्द्रीयस्तर

- वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
- वन विभाग
- भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग
- कृषि विभाग
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
- वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभाग
- वनस्पति विभाग
- पशु सेवा विकाश विभाग
- वनसँग सम्बन्धित गैह्र-सरकारी संस्था
- कृषि विकास बैंक

१८. प्रचार प्रसार

- क) जिल्ला वन कार्यालयले अन्य सरोकारवाला तथा गैर सरकारी संस्थासँग समन्वय गरी निजी वन विकास तथा विस्तारको लागि प्रचार प्रसार कार्य संचालन गर्नु पर्नेछ। यसको लागि प्रचार प्रसार सामाग्री निर्माण, उत्पादन, वितरण तथा प्रसारणको कार्य जिल्ला वन कार्यालयले गर्नु पर्नेछ।
- ख) निजी वन सम्बन्धी जनचेतना जगाउन तालिम, गोष्ठीको कार्यक्रम जिल्ला वन कार्यालय, निजी वन समूह संजाल तथा गैर सरकारी संस्थाले जिल्लास्तरमा संचालन गर्नु पर्नेछ।

१९. सरोकारवालाहरूको भूमिका तथा कर्तव्य निम्न बमोजिम हुनेछ

- क) वन उपभोक्ता समूह/जल उपभोक्ता समूह/संरक्षण विकास समूह
- निजी वन सम्बन्धी कार्यक्रम समूहका सदस्य परिचालन गरी संचालन गर्ने गराउने।
 - निजी वन विकास तथा विस्तार गर्ने कार्यमा सहभागिता तथा सहयोग गर्ने।
 - कार्ययोजनामा निजी वन कार्यक्रम समावेश गरी कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने गराउने।
- ख) गाउँ विकास समिति/नगरपालिका/जिल्ला विकास समिति/जिल्ला वन समन्वय समिति
- निजी वन कार्यक्रम प्रस्ताव गरी संचालन गर्न आर्थिक सहयोग उपलब्ध गर्ने, गराउने।
 - निजी वन विकास तथा विस्तार कार्य अगाडि बढाउन सहयोग तथा समन्वय प्रदान गर्ने।
 - निजी वन कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने गराउने।
 - नर्सरी व्यवस्थापन गर्ने, गराउने।
 - निजी वनको लागि आवश्यक पर्ने विरुवा उपलब्ध गर्ने, गराउने।
 - निजी वन सम्बन्धी प्रचार प्रसार गरी जनचेतना बढाउने।

- ग) गैह-सरकारी संस्था
- निजी वनको प्रचार प्रसार गर्ने कार्य ।
 - निजी वन कार्यक्रम प्रस्ताव गरी जिल्ला वन कार्यालय र जिल्ला वन समन्वय समितिसँग समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने, गराउने ।
 - निजी वन सम्बन्धी गोष्ठी/तालीम/अन्तरक्रिया संचालन गर्ने, गराउने ।
 - अनुगमन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
 - स्थानीय निजी वन धनी तथा वन कार्यालयसँग समन्वय कायम गर्ने, गराउने तथा मध्यस्थताको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
 - आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गर्ने, गराउने ।
- घ) जिल्ला वन कार्यालय/जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय/राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु आरक्ष कार्यालय/जिल्ला वनस्पति कार्यालय
- निजी वन कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न विभिन्न सरकारी तथा गैह सरकारी निकायसँग समन्वयन गर्ने ।
 - निजी वन कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।
 - निजी वनको लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।
 - निजी वन विकास कार्यक्रम वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।
- ङ) जिल्ला कृषि विकास/पशु सेवा कार्यालय
- निजी वन/कृषि वन प्रणालीमा सहयोग गर्ने, गराउने
 - कृषक समूह पहिचान गरी निजी वन विकासमा सहयोग गर्ने, गराउने
 - प्रचार, प्रसार गर्ने, गराउने
 - निजी वनको लागि डाले तथा भुईँ घाँसको विउ, विरुवा उपलब्ध गराउने ।
- च) कृषि विकास बैंक/जिल्ला सहकारी कार्यालय
- निजी वन समूह गठनमा सहयोग गर्ने ।
 - निजी वन समूहलाई सहकारीमा दर्ता गरी विकास गर्ने, गराउने ।
 - निजी वन विकासका लागि ऋण उपलब्ध गराउने ।
- छ) जिल्ला प्रशासन कार्यालय
- अनियमित कटानी तथा चोरी कटानी कार्य रोकथामको लागि प्रचलित कानून अनसार कारवाही गरी निजी वन कार्यक्रमलाई संरक्षण र समन्वय गर्न आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने ।
- ज) नापी शाखा/मालपोत कार्यालय
- वन क्षेत्र र निजी आवादीको सिमा छुट्याउनु आवश्यक सहयोग गर्ने ।
 - तोकिएको समितिमा प्रतिनिधिको व्यवस्था गर्ने ।
- झ) वन तथा वातावरण सम्बन्धी परियोजना/आयोजना
- निजी वन कार्यक्रम प्रस्ताव गरी जिल्ला वन कार्यालय र जिल्ला वन समन्वय समितिसँग समन्वय गरी संचालन गर्ने गराउने ।
 - निजी वन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोगीको भूमिका खेल्ने ।

- ब) क्षेत्रिय वन निर्देशनालय
- निजी वन कार्यक्रम निरिक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
 - निजी वन कार्यक्रमको नीति, कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन पक्ष बीच समन्वय गर्ने, गराउने ।
- ट) वन/भू तथा जलाधार संरक्षण/वनस्पति/वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभाग
- पञ्चवर्षिय योजना अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागू गर्ने, गराउने ।
 - विभिन्न आयोजना तथा संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
 - स्वीकृत निर्देशिका लागू गराउने ।
 - निजी वन कार्यक्रम निरिक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
 - केन्द्रीयस्तरमा प्राविधिक सहयोग माग भएमा उपलब्ध गराउने ।
- ठ) वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
- निजी वन सम्बन्धी नीति र निर्देशिका तयार गरी लागू गराउने ।
 - निजी वन विकासको लागि विभिन्न सरोकारवालाहरु लगायत दातृ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
 - पञ्चवर्षिय योजना अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, गराउने ।
 - अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
- ड) निजी वन संजाल
- निजी वन सम्बन्धि प्रचार प्रसार, अनुगमन र सम्बन्धितलाई पृष्ठपोषणका कार्य गर्ने
 - निजी वन विकास तथा बिस्तार गर्ने कार्यमा सहभागीता जुटाउने
 - निजी वन धनी, समुहहरु र सम्बन्धित सरोकारवालाहरु बिच समन्वय गर्ने

२०. सरोकारवालाहरु बीच समन्वय र सहयोग

- निजी वन सम्बन्धी काम गर्ने गैह्र-सरकारी संस्था, दातृ संस्था, आयोजना, परियोजना आदी सरोकारवालाको अद्यावधिक विवरण केन्द्रीय स्तरमा वन विभाग, क्षेत्रिय स्तरमा क्षेत्रिय वन निर्देशनालय र जिल्ला स्तरमा वन कार्यालयले राख्नेछ ।
- सबै सरोकारवालासँग समन्वय, संजाल विकाश र अन्तरक्रिया गर्ने कार्य केन्द्रीयस्तरमा वन विभाग, क्षेत्रियस्तरमा क्षेत्रिय वन निर्देशनालय र जिल्लास्तरमा जिल्ला वन समन्वय समितिले गर्नेछ ।

निजी वन पैदावारको कटानी, ढुवानी तथा इजाजत सम्बन्धी व्यवस्था

२१. निजी वनको रूख कटानी

- क) दर्ता भएको निजी वन धनीले आफ्नो निजी वनको कटानी गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सिफारिश साथ कटान गर्नु भन्दा कम्तीमा एक दिन अगाडि जिल्ला वन कार्यालय वा ईलाका वन कार्यालय वा रेन्ज पोष्टलाई जानकारी दिई कटान गर्न सक्नेछ ।
- ख) व्यवसायिक प्रयोजनाको लागि कटान गरिएका रूखहरूको संख्या, प्रजाति, आयतनको जानकारी जिल्ला वन कार्यालयमा निजी वनधनीले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ग) दर्ता नभएको निजी वन राष्ट्रिय वन, ऐलानी, पर्तिसँग जोडिएको भएमा सम्बन्धित रेन्ज पोष्टबाट छानविन गराई मात्र कटान गर्नु पर्नेछ । छानविनको क्रममा रेन्जरले अमिनको आवश्यकता ठानेमा अमिन भिकाई छानविन प्रकृया पूरा गर्नु पर्नेछ । कटान गर्नु पर्ने रूखमा निजी वन धनीले सांकेतिक चिन्ह लगाउनु पर्नेछ ।
- घ) उप दफा (ग) अनुसार अमिनको आवश्यकता परेमा जिल्ला वन कार्यालयको सिफारिसमा नापी शाखाले निवेदकबाट प्रचलित कानून बमोजिम दस्तुर लिई प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ङ) निजी वनको रूख कटान गर्न अनुसूची ४ बमोजिमको ढाँचामा जिल्ला वन कार्यालयले निवेदकलाई इजाजत दिनु पर्नेछ ।
- च) कटान गरिएका रूखबाट तयार पारिएका गिण्डा तथा दाउराको नाप पैमाइस अनुसूची ५ बमोजिम तयार गर्नु पर्नेछ ।

२२. निजी वनको काठ, दाउरा, गैरकाष्ठ वन पैदावार ढुवानी र इजाजत

- क) निजी वन धनीले आफ्नो निजी वनको काठ, दाउरा निजी वन रहेकै ठाउँमा प्रयोग गर्नु पर्दा जिल्ला वन कार्यालयको इजाजत लिनु आवश्यक पर्ने छैन ।
- ख) दर्ता गरिएका निजी वन धनीले निजी वनको काठ दाउरा जिल्लाभित्र ओसार पसार गर्दा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सिफारिस लिई गर्न सक्नेछ । यसरी ओसार पसार गर्ने काठ दाउराको लगत सम्बन्धित रेन्ज पोष्टबाट प्रमाणित गराएको हुनु पर्नेछ ।
- ग) दर्ता नभएको निजी वनको काठ दाउरा जिल्लाभित्र ओसार पसार गर्नुपर्दा सम्बन्धित रेन्ज पोष्टको सिफारिसमा जिल्ला वा इलाका वन कार्यालयको इजाजत लिनु पर्नेछ ।
- घ) निजी वनको काठ दाउरा जिल्ला बाहिर ओसार पसार गर्न सम्बन्धित रेन्ज पोष्ट वा इलाका वन कार्यालयको सिफारिसमा जिल्ला वन कार्यालयको इजाजत लिनु पर्नेछ ।
- ङ) जिल्ला वन कार्यालयबाट प्रमाणित ऐलानी, पर्ति तथा सरकारी वनक्षेत्रमा नपाइने प्रजातिका काठ दाउराको ओसार पसार जिल्लाभित्र गर्दा कसैको इजाजत लिई रहनुपर्ने छैन ।

- च) जिल्ला वन कार्यालयबाट प्रमाणित ऐलानी, पर्ति तथा सरकारी वनक्षेत्रमा नपाइने प्रजातिका काठ दाउराको ओसार पसार जिल्ला बाहिर गर्नुपर्दा जिल्लामा रहेको चेकपोष्टमा काठ दाउराको लगत दरपीठ गराई लैजान सकिने छ । सो को लगत अनुसूची ५ अनुसार निजी वन धनीले तयार गरी जिल्ला वन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- छ) निजी वनबाट उत्पादित काठ दाउराको लगत रेञ्ज पोष्ट मार्फत जिल्ला वन कार्यालयमा बुझाउनु निजी वन धनीको कर्तव्य हुनेछ ।
- ज) इजाजत पत्रको साथमा निजी वनको काठ दाउराको प्रजाति, थान, नाप साइज, जम्मा परिमाण आयतन अनुसूची ५ बमोजिम संलग्न हुनु पर्नेछ ।
- झ) जिल्ला बाहिर ओसार पसार गर्ने निजी वनको काठमा जिल्ला वन कार्यालयले टाँचा लगाई अनुसूची ६ बमोजिमको ढाँचामा इजाजत दिनु पर्नेछ ।
- ञ) निजी वनको काठ दाउरा ओसार पसार गर्नका लागि सम्पूर्ण प्रकृया पूरा गरी जिल्ला वन कार्यालयमा दर्ता भएको मितिले तिन दिनभित्र इजाजत दिनु पर्नेछ ।
- ट) निवेदकले इजाजत प्राप्त गरेको सात दिनभित्र ओसार पसारको प्रकृया शुरु गरि ईजाजत पत्रमा तोकिएको मितिमा सक्नु पर्नेछ ।
- ठ) जडीबुटी तथा अन्य गैह्र काष्ठ वन पैदावारको हकमा जिल्ला वन कार्यालयले अनुसूची ७ बमोजिमको ढाँचामा ईजाजत पत्र दिनु पर्नेछ ।
- ड) यस निर्देशिकाको परिच्छेद २ को (६) अनुसार दर्ता भएका गैह्रकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन हुने रुखहरु तथा जडिबुटी खेतिबाट उत्पादित पैदावार सम्बन्धित जग्गा धनीले आफ्नो क्षेत्रको रेन्जपोष्ट वा इलाका वन कार्यालयमा जानकारी दिई कटानमुछ्यान तथा वेचविखन गर्न सक्नेछ । यसरी कटान तथा संकलन गरिएका पैदावारहरु कृषक वा संस्थाले दिएको निवेदनको आधारमा परिच्छेद २(६) बमोजिमको अभिलेखसंग भिडाई जिल्ला वन कार्यालयले छोडपुर्जि दिने व्यवस्था गर्नेछ ।

२३. म्याद थप सम्बन्धी व्यवस्था

- क) ईजाजत लिई ओसार पसार गर्नुपर्ने निजी वनका काठ दाउराको म्याद समाप्त भै म्यादथप गर्न माग भै आएमा इजाजत दिने अधिकारीले उचित कारण बुझि बढीमा ३० दिन सम्मको म्याद दिनसक्ने छ ।
- ख) ओसार पसार गर्दा बाटोमा उचित कारणवश रोकिन गई म्याद समाप्त भएमा रोकिएको जिल्लाको जिल्ला वन कार्यालय बाट म्याद थप गराई लैजानु पर्नेछ ।

२४. अन्य व्यवस्था

यस परिच्छेदमा भएको व्यवस्था निजी वनबाट उत्पादित जडीबुटी तथा अन्य वन पैदावारमा पनि लागू हुने छ । तर काठ दाउराको लागि मात्र आकर्षित हुने दफा जडीबुटीको हकमा लागू हुने छैन ।

निजी वन पैदावारको अनियमित कटानी, निकासी तथा संरक्षण

२५. संरक्षण तथा नियन्त्रण

- क) निजी वनमा लगाई हुर्काइएका रुख विरुवाको संरक्षणको दायित्व निजी वन धनीको नै हुनेछ ।
- ख) निजी वनबाट निकासी गर्न लागेको र विक्री वितरण गरेको वन पैदावार वन कर्मचारीले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्र निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।

२६. चोरी कटानी/निकासी

- क) कुनै व्यक्तिले गैर कानूनी ढंगबाट अन्य निजी वन धनीको जग्गामा रहेको रुख चोरी कटानी तथा निकासी गरेको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- ख) निजी वनको रुख भनी सरकारी वनको रुख कटानी गरी निकासी गरेमा जिल्ला वन कार्यालयले वन ऐन, २०४९ बमोजिम आवश्यक कारवाही गर्नेछ ।

२७. निर्देशिका पालना नगरेमा

- क) निजी वन धनीले यस निर्देशिकाको बर्खिलाप गरी वन पैदावार निकासी गरेमा जिल्ला वन अधिकृतले वन ऐन २०४९ अनुसार गर्न सक्नेछ ।

वन पैदावारको चेक जाँच र दरपिठ

२८. चेक जाँच र दरपिठ

- क) निजीवनबाट उत्पादित काठ, दाउरा तथा जडीबुटी र गैह्रकाष्ठ वन पैदावार ओसार पसार गर्दा उत्पादित जिल्लाको वनको चेकपोष्ट (पहिलो) मा दरपिठ गराई प्रमाणित गरेपछि ईजाजतपत्रमा उल्लेख भएको गन्तव्य जिल्लाको वनको चेकपोष्टमा दरपिठ गराउनुपर्ने छ । बाटामा पर्ने अन्य निकाय तथा वनको चेकपोष्टहरूमा दरपिठ गराउनुपर्ने छैन ।
- ख) चेकपोष्टमा दरपिठ गर्दा तथा बाटोमा पर्ने वन कार्यालयको गस्ती टोलीले जाँचबुझ गर्दा ईजाजतपत्र अनुसार भएको नपाइएमा तत्काल वन ऐन तथा नियमावली बमोजिमको कानूनी कारवाही गरिनेछ ।

बजार व्यवस्थापन तथा सूचना प्रवाह

२९. दररेट सम्बन्धी सूचना प्रवाह

- क) निजी वनबाट उत्पादित काठ, दाउराको बजारको व्यवस्था निजी वन धनी आफैले गर्नु पर्नेछ। तर विभिन्न प्रजातिका काठ दाउराको दररेट तथा बजारको सूचना र जानकारी जिल्ला स्थित वन पैदावार व्यवसायी संघ वा निजी वन समूह संजालले प्रत्येक महिना अद्यावधिक गरी जिल्ला वन कार्यालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। जिल्ला वन कार्यालयले उक्त विवरण सूचना पाटीमा टाँस गर्नु पर्नेछ।
- ख) जिल्ला वन पैदावार व्यवसायी संघ वा निजी वन समूह संजालले काठ दाउराको जिल्लाको दररेट तथा देशका मुख्य शहरहरूको दररेट प्रत्येक हप्ता आफ्नो कार्यालय तथा जिल्ला वन कार्यालयमा सबैले देख्ने ठाउँमा टास्नु पर्नेछ। त्यस्तै महिनाको एक पटक त्यस्तो दररेट स्थानीय पत्रिकामा प्रकाशित गर्नु संघको कर्तव्य हुने छ। तर जिल्ला वन पैदावार व्यवसायी संघ नभएको जिल्लाहरूमा वन पैदावार सम्बन्धी कार्य गर्ने अन्य संघ, संस्थाहरूले सो कार्य गर्न सक्नेछ।

३०. सम्भावित बजारको सूचना प्रवाह

- क) जिल्ला वन कार्यालयले वन पैदावार व्यवसायी संघ बाट प्राप्त दररेट र बजारको सूचना आवश्यक पर्ने निजी वन धनीलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- ख) जिल्लास्थित वनसँग सम्बन्धित गैह्र सरकारी संस्थाले वन पैदावार व्यवसायी संघसँग समन्वय गरी काठ दाउराको बजारीकरण तथा सूचनालाई नियमित रूपमा प्रकाशित गर्न सहयोग गर्न सक्नेछ।

अनुगमनको व्यवस्था

३१. अनुगमन गर्ने निकाय

- क) निजी वन समूह संजालले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्रमा रहेका निजी वन सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधीक गर्नुको साथै निजी वन सम्बन्धी कृयाकलापको अनुगमन गर्नुपर्ने छ । यसरी प्राप्त भएका तथ्याङ्कहरू सम्बन्धीत जिल्ला वन कार्यालय वा इलाका वन कार्यालयलाई चौमासिक रुपमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यसरी प्राप्त तथ्याङ्क जिल्ला वन कार्यालयले माथिल्लो निकायमा बार्षिक रुपमा पठाउनु पर्नेछ ।
- ख) निजी वन समूह संजाल गठन भैनसकेको अवस्थामा अनुगमनको कार्य सम्बन्धित रेन्ज पोष्टले गर्नेछ ।
- ग) जिल्ला वन अधिकृतले जिल्लामा संचालित निजी वन कार्यक्रमको समय समयमा स्थलगत निरिक्षण गरी मातहतका निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिनु पर्नेछ ।
- घ) निजी वन सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने गरी जिल्ला वन कार्यालयको अधिकृतस्तरको कर्मचारीको अध्यक्षतामा जिल्ला वन समन्वय समिति वा जिल्ला विकास समिति (जिल्ला वन समन्वय समिति गठन नभएको अवस्थामा) ले तोकेका दुई सदस्यहरू समेतको तीन सदस्यीय अनुगमन टोली गठन गर्नेछ । उक्त टोलिले अनुगमनको ढाँचा तय गरी प्रत्येक चार महिनामा अनुगमन गरी जिल्ला वन समन्वय समिति वा जिल्ला विकास समिति (जिल्ला वन समन्वय समिति गठन नभएको अवस्थामा) ना प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ङ) जिल्ला वन समन्वय समितिले प्रस्तुत अनुगमन प्रतिवेदन उपर छलफल गरी आवश्यक कार्यको लागि क्षेत्रीय वन निर्देशनालय र वन विभागमा समेत लेखि पठाउनु पर्नेछ ।
- च) राष्ट्रियस्तरमा निजी वन कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न निजी वनसँग सरोकार राख्ने विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी कार्यालय, दातु संस्था, आयोजना परियोजनाका प्रतिनिधि रहने गरी वन विभागको उप-महानिर्देशकको अध्यक्षतामा सात सदस्यीय केन्द्रीयस्तरको अनुगमन समिति नेपाल सरकारले गठन गर्न सक्नेछ । यस समितिले निजी वन विकासको लागि समय सापेक्ष नीतिगत सुधारको लागि वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयमा प्रतिवेदन दिनेछ ।

वातावरण तथा अनुसन्धान सम्बन्धी व्यवस्था

३२. वातावरण

- क) निजी वनको संरक्षण तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा निजी वन धनीले वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४ लाई समेत पालना गर्नु पर्नेछ ।
- ख) नेपाल सरकारले निजी वनमा रहेको लोपोन्मुख, संकटग्रस्त प्रजातिहरूलाई कारण सहित सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरी संकलन, उपयोग, विक्री वितरण तथा ओसार पसारमा प्रतिबन्ध लगाउन सक्नेछ । तर यस्ता प्रजातिहरूको पूनरोत्पादनको सुनिश्चितता भएमा जिल्ला वन अधिकृतको सिफारिसको आधारमा नेपाल सरकारले उपयोग गर्ने इजाजत दिन सक्नेछ ।
- ग) जिल्ला वन कार्यालयले नदी किनार, पानी मुहान, भिर पाखा तथा भू-क्षय हुन सक्ने जस्ता संवेदनशील क्षेत्रमा रहेका निजी वनको उपभोग गर्न आवश्यकतानुसार नियन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

३३. अनुसन्धान

- क) निजी वन सम्बन्धी विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका अनुसन्धानको आधारमा वन विभाग तथा जिल्ला वन कार्यालयले निजी वन कार्यक्रम अगाडि बढाउने छ ।
- ख) जिल्ला वन कार्यालयको समन्वयमा अन्य सरोकारवाला तथा संघ संस्थाहरूले निजी वन विकास सम्बन्धी अनुसन्धान कार्य सञ्चालन गर्न सक्ने छन् ।
- ग) नेपाल सरकारले आवश्यक ठानेमा सम्बन्धित निजी वन धनीसँग स्वीकृति लिई वा सम्झौता गरी कुनै निजी वनमा अनुसन्धान गर्न, गराउन सक्नेछ ।
- घ) सम्झौता भए बमोजिम अनुसन्धान गर्ने भनी तोकिएको बोट विरुवा तथा क्षेत्रमा भएका निजी वनका बोट विरुवा अनुसन्धान सम्पन्न नभएसम्म निजी वन धनीले कटान गर्न पाउने छैन ।

विविध

३४. पुरस्कारको व्यवस्था

- क) जिल्ला वन कार्यालयले निजी वन सम्बन्धमा राम्रो कार्य गर्ने व्यक्ति, संघ संस्थालाई प्रत्येक वर्ष उल्लेखनीय काम गरे बापत दफा ३१(घ) बमोजिम गठन गरिएको समितिको सिफारिसमा पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- ख) यस्तो पुरस्कारको लागि निजी नर्सरी संचालक, निजी जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने, निजी वन विकासमा सहयोग पुर्याउने व्यक्ति तथा संघ संस्था सबैलाई समष्टिगत रूपमा मूल्यांकन गरिनेछ । मूल्यांकन सम्बन्धी मापदण्ड जिल्ला वन समन्वय समिति वा जिल्ला विकास समिति (जिल्ला वन समन्वय समिति गठन नभएको अवस्थामा)ले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- ग) देश भित्रका निजी वन सम्बन्धी राम्रो कार्य गर्ने व्यक्ति तथा संघ संस्थालाई प्रत्येक वर्ष उल्लेखनीय कार्य गरे बापत पुरस्कार दिने व्यवस्था वन विभागले गर्नेछ । यसको मापदण्ड र कार्यविधि वन विभाग आफैले निर्धारण गर्नेछ ।

३५. निजी वनको नामसारी

- क) निजी वन लगाएको कुनै जग्गाधनीले जग्गा विक्री गरेमा त्यस्ता जग्गामा दर्ता भएको निजी वन जग्गा खरिद गरि लिने व्यक्तिको नाममा नामसारी हुनेछ ।
- ख) त्यसरी नामसारी गर्नुपर्ने व्यक्तिले जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जाको नक्कल र पहिलेको निजी वन दर्ता प्रमाणपत्रको सक्कल सहीतको निवेदन जिल्ला वन कार्यालयमा पेश गर्नुपर्ने छ ।
- ग) जिल्ला वन कार्यालयले छानविन गर्नुपर्ने स्थिति भएमा छानविन गरी नामसारी गर्नुपर्ने व्यक्तिको नाममा पन्ध्र दिन भित्र नामसारी गरी प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- घ) यसरी नामसारी गर्दा प्रमाणपत्र शुल्क वापत रु.२५/- (पच्चिस) लाग्ने छ ।

३६. निजी वनको लगत कट्टा

- क) कुनै जग्गाधनीले दर्ता भएको निजी वन सरपट कटान गरी पूनस्वृक्षारोपण नगरेमा जिल्ला वन कार्यालयले त्यस्तो निजी वनको लगत कट्टा गर्नेछ । तर यस्ता प्रजातिहरूको पूनरोत्पादनको सुनिश्चितता भएमा जिल्ला वन अधिकृतको सिफारिसको आधारमा नेपाल सरकारले उपयोग गर्ने इजाजत दिन सक्नेछ ।
- ख) जिल्ला वन कार्यालयले नदी किनार, पानी मुहान, भिर पाखा तथा भू-क्षय हुन सक्ने जस्ता संवेदनशील क्षेत्रमा रहेका निजी वनको उपभोग गर्न आवश्यकतानुसार नियन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

३७. वारेशनामा/विक्रीनामा सम्बन्धमा

- क) यस निर्देशिका अनुसार कुनै निजी वन धनीले कुनै व्यक्तिलाई कानून अनुसार वारेस कामकाज गर्न दिएमा निजी वन धनी सरह जिल्ला वन कार्यालयले मान्यता दिनुपर्ने छ ।
- ख) कुनै निजी वन धनीले आफ्नो निजी वनको उत्पादन कुनै व्यक्ति विशेष, व्यापारी अथवा ठेकेदारलाई विक्री गरी वन अधिकृतको सामुन्ने विक्रीनामा बनाई दिएमा जिल्ला वन कार्यालयले यस निर्देशिका अनुसारको अन्य कारवाही खरिद गरी लिने व्यक्तिको नाममा अगाडि वढाउन सक्नेछ ।

३८. निर्देशिका संशोधन

यो निर्देशिका लागू भएपछि अनुभव तथा सिकाईको आधारमा आईपरेका अप्ट्याराहरुलाई फुकाउन वन विभागको सिफारिसमा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्नेछ ।

३९. विवाद परेमा

यस निर्देशिका सम्बन्धी कुनै विषयमा विवाद परेमा नेपाल सरकार वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको व्यख्या अन्तिम हुनेछ ।

अनुसूची- १

निजी वन दर्ताको लागि दिईने निवेदन

श्री

रेन्ज पोष्ट/ईलाका वन कार्यालय/जिल्ला वन कार्यालय

.....

मैले/हामीले आफ्नो आवादी जमीनमा लगाई राखेको रुख वन वन ऐन, २०४९ र वन नियमावली, २०५१ अनुसार रुख दर्ता गरी पाउँ । मैले/हामीले लगाएको रुखको जात, परिमाण र त्यसले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल तपसिल बमोजिम छ । म/हामी सँग भएको जग्गाको निस्सा प्रमाण पूर्जा पनि यसैसाथ संलग्न गरेको छु र छौं ।

तपसिल

क.स.	जग्गा रहेका स्थान	जग्गाको कित्ता नं.	जग्गाको क्षेत्रफल	रुख विरुवाको जात	रुख विरुवाको संख्या

निवेदक

हस्ताक्षर

नाम, थर:

ठेगाना:

मिति:

अनुसूची- २

निजी वन दर्ताको प्रमाण-पत्र

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग
जिल्ला वन कार्यालय

श्री.....

तपाईंले यस कार्यालयमा निजी वन दर्ता गराई पाउँ भनी दिएको निवेदन उपर कारवाही हुँदा वन ऐन, २०४९ र वन नियमावली, २०५१ को अधिनमा रही देहायको आवादी जमिनमा लगाएको वन पैदावारलाई निजी वनको रूपमा दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र दिइएको छ।

निजी वनको विवरण:

नाम:

चार किल्ला:

जिल्ला:

गा.वि.स. / न.पा.:

वडा नं.:

कित्ता नं.:

जम्मा क्षेत्रफल:

वन पैदावारको विवरण:

प्रजाती	संख्या	अनुमानित उमेर	कैफियत

प्रमाण-पत्र दिने अधिकृतको

दस्तखत:

नाम, थर:

दर्जा:

मिति:

द्रष्टव्य-यो प्रमाण-पत्र हराएमा, च्यातिएमा वा नासिएमा अर्को प्रमाण-पत्र लिन पच्चिस रुपैयाँ दस्तुर लाग्नेछ।

अनुसूची- 3

प्राथमिकता सूचीका प्रजातिहरू

क्र.सं.	पहाडी क्षेत्र	तराई / भित्री मधेश क्षेत्र
१	उत्तिस	सिसौ
२	कदम	मसला
३	सिरिस	कदम
४	लहरे पिपल	कपोकरसिमल
५	मसला	बकाईनो
६	बकाईनो	सिरिस
७	चाँप	बाँस
८	किम्बु	लहरे पिपल
९	सिमल	टिक
१०	पाटे सल्ला, अमेरिकन सल्ला	ईपिल इपिल
११	गमारी	बबुल
१२	कटुस	निम
१३	मौवा	फिरफिरे
१४	खोटे सल्ला	जामून
१५	गोब्रे सल्ला	भूटकूल
१६	चिलाउने	खयर
१७	फर	दवदवे
१८	देबदार	टाँकी
१९	खरू	साल
२०	साल	बिजय साल
२१	लौठसल्ला	गम्हारी
२२	ठिग्रे सल्ला	अमला
२३	बडहर	कटहर/लटहर
२४	आँप	बडहर
२५	लप्सी	आँप
२६	ओखर	चाँप

अनुसूची- 8

निजी वन कटानी इजाजतपत्र

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग
जिल्ला वन कार्यालय

मिति:

श्री.....

.....

विषय-कटानी ईजाजत सम्बन्धमा ।

तपाईं/तपाईंहरूले मिति मा दिएको निवेदनमा यस कार्यालयबाट छानबिन हुदा गा.वि.स./न.पा., वडा नं स्थित कित्ता नं.मा रहेको वन पैदावार निजी वनको ठहर भए बमोजिम तपसिलमा उल्लेखित रुख कटान गर्नको लागि इजाजत दिईएको छ ।

तपसिल

सि.नं.	प्रजाति	गोलाइ	उचाई	कटान गर्ने रुख संख्या	कैफियत

.....
(जिल्ला वन अधिकृत)

बोधार्थ

- श्री इलाका वन कार्यालय/रेञ्जपोष्ट
- श्री गाविस/नगरपालिका
- श्री निजी वन समूह संजाल

अनुसूची- ५

निजी वनबाट उत्पादित काठ, दाउरा वा अन्य वन पैदावारका को तेरीज फाराम

गाविस/नगरपालिका वडा नं. कित्ता नं. मा रहेको
निजी वनबाट उत्पादित च.नं. मिति को
इजाजत पत्रानुसारको गोलिया काठ/चिरान/अन्य वन पैदावार थान को घन फिट
/घन मिटर निम्नानुसार नाप साइजको गोलिया काठ/चिरान/अन्य वन पैदावारको विवरण तेरीज फाराम

क्र.सं.	प्रजाति	किसिम	नाप साइज	थान	इकाई	परिमाण	कैफियत

तेरीज तयार गर्नेको दस्तखत:

नाम:

पद:

मिति:

अनुसूची- ६

निजी वनको वन पैदावार (काठ, दाउरा)

निकासी ईजाजत पत्र

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग
जिल्ला वन कार्यालय

च.नं.

मिति:

बिषय: निकासी ईजाजत पत्र ।

श्री

.....

तपाईं/तपाईंहरूको माग अनुसार सम्म लैजान मिति
को नापी बिमार्का अनुसार टाँचा निसान लागेको तपसिल बमोजिम
निजी बनको निम्न वन पैदावार दिन भित्र बाट सम्म
उठाई लैजान यो ईजाजत पत्र दिईएको छ ।

तपसिल

क्र.सं.	कि.नं. र ठेगाना	वन पैदावार प्रजाती	किसिम (काठ / दाउरा / अन्य वन पैदावार)	थान	डुकाई	परिमाण	कैफियत
					जम्मा		

.....
जिल्ला वन अधिकृत

बोधार्थ

- जिल्ला वन कार्यालय चेक पोष्ट/रेन्ज पोष्ट (प्रस्थान बिन्दु)
- जिल्ला वन कार्यालय चेक पोष्ट (पहुँच बिन्दु)

अनुसूची- ७

जडीबुटीको निकासी ईजाजत पत्र

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग
जिल्ला वन कार्यालय

श्री.....

.....

मिति को तपाईंको माग अनुसार तपसील बमोजिमको गा.वि.स./नगरपालिका
..... कित्ता नम्बर निजी वन जडीबुटी दिन भित्र
स्थानबाट स्थानसम्म उठाई लैजाने गरी यो इजाजतपत्र दिइएको छ ।

तपसिल

सि.नं.	जडीबुटीको नाम	इकाई	परिमाण	कैफियत
			जम्मा	

.....
(जिल्ला वन अधिकृत)

बोधार्थ

१. जिल्ला वन कार्यालय चेकपोष्ट/रेञ्जपोष्ट (प्रस्थान बिन्दु)

२. जिल्ला वन कार्यालय चेकपोष्ट (पहुँच बिन्दु)

अनुसूची- ८

निजी वन समूह दर्ता निवेदनको ढांचा

मिति:

श्री जिल्ला वन अधिकृत,

जिल्ला वन कार्यालय,.....

.....

निजी वन निर्देशिका २०६५ मा भएको व्यवस्था बमोजिम निजी वन समूहको गठन गरी समूह दर्ता गरी पाउन समूहको विधान तथा कार्ययोजना संलग्न गरी पेश गरेका छौं । समूह दर्ता गरी सोको जानकारी पाउन अनुरोध छ ।

निवेदक

..... निजी वन समूहको तर्फबाट

क्र.सं.	नाम	ठेगाना (गा.वि.स. / न.पा.बडा.टोल)	पद	दस्तखत
१				
२				
३				
४				
५				

अनुसूची- ८

निजी वन समूहको कार्ययोजनामा समावेश गर्नु पर्ने बुंदाहरू

१. भूमिका
२. पृष्ठभूमि
 - २.१ निजी वन समूहको नाम र ठेगाना
 - २.२ निजी वन धनिको संख्या
 - २.३ निजी वनले ओगटेको क्षेत्रफल (कित्ता नं. समेत)
 - २.४ निजी वन समूहको कार्य क्षेत्र (संलग्न गा.वि.स.र न.पा.वडा, टोल)
३. निजी वन स्थापनाको उद्देश्य
४. निजी वनको हालको अवस्था
५. निजी वनमा ५ वर्षभित्र गरिने कृयाकलाप योजना
६. निजी वनमा आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोगको किसिम
७. निजी वनबाट प्राप्त हुने उपलब्धी तथा फाईदाहरू
८. अनुगमन तथा मुल्यांकनको व्यवस्था
९. विविध

अनुसूची- १०

निजी वन समूह दर्ताको प्रमाण (पत्रको ढांचा)

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
वन विभाग
जिल्ला वन कार्यालय

.....

दर्ता नं.

मिति:

श्री निजी वन समूह

.....

यस कार्यालयको मिति को निर्णय अनुसार निजी वन निर्देशिका २०६५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी त्यस समूहलाई दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र दिइएको छ ।

निजी वन समूहको विवरण

१. समूह रहेको ठेगाना:
२. समूह सदस्य संख्या:
३. निजी वनहरूले ओगटेको क्षेत्रफल:
४. निजी वन समूहको कार्य क्षेत्र (संलग्न गा.वि.स./न. पा.वडा, टोल):

प्रमाण-पत्र दिने अधिकृतको

दस्तखत:

नाम:

दर्जा:

मिति:

द्रष्टव्य: यो प्रमाण-पत्र हराएमा, च्छातिएमा वा नासिएमा अर्को प्रमाणपत्र लिन पच्चिस रुपैया दस्तुर लाग्नेछ ।

